

**EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2004/48/EY,
annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004,**

**teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta
(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)**

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 95 artiklan,

ottavat huomioon komission ehdotuksen,

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon¹,

ovat kuulleet alueiden komiteaa,

noudattavat perustamissopimuksen 251 artiklassa määrättyä menettelyä²,

¹ EUVL C 32, 5.2.2004, s. 15.

² Euroopan parlamentin lausunto, annettu 9. maaliskuuta 2004 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä) ja neuvoston päätös, tehty 26. huhtikuuta 2004.

sekä katsovat seuraavaa:

- 1) Sisämarkkinoiden toteuttaminen edellyttää vapaan liikkuvuuden esteiden ja kilpailun vääristymien poistamista samalla kun luodaan innovaatio- ja investointitoiminnalle suotuisa ympäristö. Tässä yhteydessä teollis- ja tekijänoikeuksien suoja on olennainen tekijä, jolla edistetään sisämarkkinoiden toimivuutta. Teollis- ja tekijänoikeuksien suoja on tärkeä paitsi innovoinnin ja luovan toiminnan edistämisen myös työllisyyden ja kilpailukyvyn parantamisen kannalta.
- 2) Teollis- ja tekijänoikeuksien suojan olisi mahdollistettava se, että keksijä tai tekijä saa oikeutettua hyötyä keksinnöstään tai luomistyönsä tuloksesta. Sen olisi myös mahdollistettava teosten, ideoiden ja uuden tietämyksen levittäminen mahdollisimman laajalle. Se ei kuitenkaan saisi olla este sananvapaudelle, tietojen vapaalle liikkuvuudelle ja henkilötietojen suojalle, mukaan lukien Internet.
- 3) Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävien keinojen puuttuminen kuitenkin ehkäisee innovointia ja luovaa toimintaa ja vähentää investointeja. Sen vuoksi on tärkeätä varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa aineellista oikeutta, joka nykyisin kuuluu suurelta osin yhteisön säännösten piiriin, sovelletaan tehokkaasti yhteisössä. Keinoilla varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien noudattaminen on tältä osin keskeinen merkitys sisämarkkinoiden toimivuudelle.

-
- 4) Kansainvälisellä tasolla kaikkia jäsenvaltioita ja yhteisöä itseään sen toimivaltaan kuuluvien kysymysten osalta sitoo sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista, jäljempänä 'TRIPS-sopimus', joka on hyväksytty neuvoston päätöksellä 94/800/EY¹ Uruguayn kierroksen monenvälisten kauppaneuvottelujen osana ja on tehty Maailman kauppajärjestön puitteissa.
- 5) TRIPS-sopimus sisältää muun muassa teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtääviä keinoja koskevia määräyksiä, jotka ovat kansainvälisesti sovellettavia yhteisiä normeja, ja jotka on pantu täytäntöön kaikissa jäsenvaltioissa. Tämä direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden kansainvälisten velvollisuuksien, TRIPS-sopimukseen perustuvat mukaan lukien, noudattamiseen.
- 6) On myös kansainvälisiä yleissopimuksia, joissa kaikki jäsenvaltiot ovat osapuolina ja jotka sisältävät myös teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtääviä keinoja koskevia määräyksiä. Niitä ovat erityisesti teollisoikeuksien suojelua koskeva Pariisin yleissopimus, kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehty Bernin yleissopimus sekä esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien ja radioyriytysten suojaamisesta tehty Rooman yleissopimus.

¹ EYVL L 136, 23.12.1994, s. 1.

-
- 7) Komission asiassa järjestämissä kuulemisissa ilmeni, että TRIPS-sopimuksesta huolimatta jäsenvaltioiden teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäävät keinot eroavat yhä merkittävästi toisistaan. Esimerkiksi turvaamistoimenpiteitä koskevat säännöt, joita sovelletaan erityisesti todisteiden suojaamiseen, vahingonkorvausten määrän laskenta sekä teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten lopettamiseen sovellettavat menettelyt ovat hyvin erilaisia eri jäsenvaltioissa. Joissain jäsenvaltioissa ei ole käytettävissä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja, kuten oikeutta tiedonsaantiin ja markkinoille saatettujen riidanalaisten tavaroiden poistamista myynnistä loukkaajan kustannuksella.
- 8) Jäsenvaltioiden järjestelmien erot teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäävien keinojen osalta haittaavat sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa ja tekevät mahdottomaksi varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksilla olisi yhtäläinen suoja koko yhteisön alueella. Tämä tilanne ei ole omiaan edistämään vapaata liikkuvuutta sisämarkkinoilla eikä luomaan suotuisaa ympäristöä terveelle kilpailulle.

-
- 9) Nykyiset erot heikentävät myös teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa aineellista oikeutta ja pilkkovat alan sisämarkkinat. Tämä johtaa puolestaan siihen, että liike-elämä menettää luottamuksensa sisämarkkinoihin, minkä johdosta innovointiin ja luovaan toimintaan investoidaan vähemmän. Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaukset näyttävät olevan yhä useammin yhteydessä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Internetin käytön lisääntyminen mahdollistaa laittomasti valmistettujen tavaroiden välittömän ja maailmanlaajuisen levittämisen. Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan aineellisen oikeuden tehokas noudattaminen olisi taattava yhteisön tasoisella erityistoimella. Siksi jäsenvaltioiden asiaa koskevan lainsäädännön lähentäminen on sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan olennainen edellytys.
- 10) Tämän direktiivin tavoitteena on lähentää lainsäädäntöjä, jotta voidaan varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea, yhdenvertainen ja yhdenmukainen taso sisämarkkinoilla.
- 11) Tämän direktiivin tavoitteena ei ole luoda oikeudellista yhteistyötä, toimivaltaa, yksityis- ja kauppaoikeudellisissa asioissa annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yhdenmukaistettuja sääntöjä eikä puuttua sovellettavaan lakiin. Olemassa olevilla yhteisön välineillä säännellään näitä aloja yleisellä tasolla, ja niitä sovelletaan periaatteessa myös teollis- ja tekijänoikeuksiin.

- 12) Tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa kilpailusääntöjen, erityisesti Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan, soveltamiseen. Tässä direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä ei saisi käyttää kilpailun rajoittamiseen aiheuttomasti tavalla, joka on vastoin perustamissopimusta.
- 13) On tarpeen määritellä tämän direktiivin soveltamisala mahdollisimman laajasti, jotta siihen voidaan sisällyttää kaikki yhteisön tämän alan säännösten ja/tai asianomaisten jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön piiriin kuuluvat teollis- ja tekijänoikeudet. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että jäsenvaltiot voivat halutessaan laajentaa sisäisten tarpeidensa mukaan tämän direktiivin säännökset koskemaan vilpillisen kilpailun, mukaan lukien orjallinen jäljittely, tai vastaavan toiminnan piiriin kuuluvia tekoja.
- 14) Tämän direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa, 8 artiklan 1 kohdassa ja 9 artiklan 2 kohdassa säädettyjä toimenpiteitä on tarpeen soveltaa ainoastaan, kun on kyse kaupallisessa laajuudessa toteutetuista teoista. Tämä ei rajoita jäsenvaltioiden mahdollisuutta soveltaa näitä toimenpiteitä myös muiden tekojen osalta. Kaupallisessa laajuudessa toteutettuja tekoja ovat ne, jotka on tehty suoran tai välillisen taloudellisen tai kaupallisen edun tavoittelemiseksi; tämä sulkee yleensä pois vilpittömässä mielessä toimivien loppukuluttajien teot.

- 15) Tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa teollis- ja tekijänoikeutta koskevaan aineelliseen oikeuteen, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä lokakuuta 1995 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 95/46/EY¹, sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista 13 päivänä joulukuuta 1999 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 1999/93/EY² eikä tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista 8 päivänä kesäkuuta 2000 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2000/31/EY³.
- 16) Tämän direktiivin säännökset eivät saisi rajoittaa oikeuksien noudattamisen varmistamista ja poikkeuksia tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alalla koskevien yhteisön säädösten sisältämien erityissäännösten soveltamista, erityisesti niiden, jotka sisältyvät tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 14 päivänä toukokuuta 1991 annettuun neuvoston direktiiviin 91/250/EY⁴ tai tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22 päivänä toukokuuta 2001 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2001/29/EY⁵.

¹ EYVL L 281, 23.11.1995, s. 31, direktiivi sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (EY) N:o 1882/2003 (EUVL L 284, 31.10.2003, s. 1).

² EYVL L 13, 19.1.2000, s. 12.

³ EYVL L 178, 17.7.2000, s. 1.

⁴ EYVL L 122, 17.5.1991, s. 42, direktiivi sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 93/98/EY (EYVL L 290, 24.11.1993, s. 9).

⁵ EYVL L 167, 22.6.2001, s.10.

-
- 17) Tässä direktiivissä säädetty toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot olisi määriteltävä kussakin tapauksessa niin, että kyseisen tapauksen erityispiirteet otetaan asianmukaisesti huomioon, mukaan lukien kunkin teollis- ja tekijänoikeuden erityispiirteet ja tarvittaessa loukkauksen tahallinen tai tahaton luonne.
- 18) Henkilöiden, joilla on oikeus pyytää näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, ei tarvitse välttämättä olla oikeudenhaltijoita, vaan ne voivat olla myös tahoja, joilla on asiassa välittömiä etuja ja oikeudellinen asema, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti, ja joihin voidaan lukea myös ammattialan järjestöt, jotka hallinnoivat näitä oikeuksia tai puolustavat niitä yhteisiä ja yksittäisiä etuja, jotka ovat niiden vastuulla.
- 19) Koska tekijänoikeus on olemassa heti teoksen luomisesta lähtien, eikä se edellytä virallista rekisteröimistä, on hyödyllistä toistaa Bernin yleissopimuksen 15 artiklan sääntö, jossa vahvistetaan olettaja, jonka mukaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijää pidetään tekijänä, jos hänen nimensä on ilmoitettu teoksessa. Vastaavaa olettamaa olisi sovellettava myös lähioikeuksien haltijoihin, koska usein juuri lähioikeuden haltija, kuten äänitetuottaja, ryhtyy puolustamaan oikeuksia ja vastustamaan laitonta kopiointia.

-
- 20) Koska todisteet ovat keskeinen tekijä teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksen toteen näyttämisessä, on asianmukaista varmistaa, että voidaan käyttää tehokkaita keinoja todisteiden esittämiseksi, hankkimiseksi ja suojaamiseksi. Näissä menettelyissä olisi kunnioitettava vastaajan oikeuksia ja annettava tarvittavat takeet, mukaan lukien luottamuksellisen tiedon suoja. Kaupallisessa laajuudessa toteutettujen loukkausten osalta on myös tärkeää, että tuomioistuimet voivat tarvittaessa antaa määräyksen oikeudesta tutustua väitetyn loukkaajan pankki-, rahoitus- ja kaupallisiin asiakirjoihin.
- 21) Tietyissä jäsenvaltioissa on käytettävissä muita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on varmistaa suojan korkea taso, ja ne olisi saatava käyttöön kaikissa jäsenvaltioissa. Näihin kuuluu oikeus tiedonsaantiin, jonka avulla saadaan tarkkoja tietoja riidanalaisten tavaroiden tai palvelujen alkuperästä, jakelukanavista ja loukkaukseen mahdollisesti osallistuneiden kolmansien osapuolten henkilöllisyydestä.
- 22) On myös erityisen tärkeää säätää turvaamistoimenpiteistä, joiden avulla loukkaus saadaan välittömästi lakkaamaan ilman, että joudutaan odottamaan pääasiaa koskevaa ratkaisua, samalla kun vastaajan oikeuksia kunnioitetaan ja huolehditaan siitä, että turvaamistoimenpiteet ovat oikeasuhteisia kunkin tapauksen ominaispiirteisiin nähden, sekä antamalla vakuudet, jotka tarvitaan kattamaan perusteettomasta hakemuksesta vastaajalle aiheutuneet kulut ja vahingot. Nämä toimenpiteet ovat erityisen perusteltuja, jos viivästyminen saattaisi aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa teollis- ja tekijänoikeuden haltijalle.

-
- 23) Oikeudenhaltijalla olisi oltava mahdollisuus hakea kieltotuomion antamista sellaiselle välittäjälle, jonka palveluja kolmannet käyttävät oikeudenhaltijan teollisoikeuden loukkaamisessa, sanotun kuitenkin rajoittamatta muiden käytettävissä olevien toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista. Tällaisia kieltotuomioita koskevat ehdot ja yksityiskohtaiset säännöt olisi jätettävä jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön varaan. Direktiivi 2001/29/EY on jo mahdollistanut laajan yhdenmukaistamisen tekijänoikeuden ja lähioikeuksien rikkomisen osalta. Tällä direktiivillä ei siten pitäisi olla vaikutusta direktiivin 2001/29/EY 8 artiklan 3 kohtaan.
- 24) Tapauksen mukaan ja jos se olosuhteiden vuoksi on perusteltua, toteutettavien toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen olisi käsitettävä kieltotoimenpiteitä, joilla pyritään estämään teollis- ja tekijänoikeuksien uudet loukkaukset. Lisäksi olisi oltava olemassa korjaavia toimenpiteitä, jotka soveltuvissa tapauksissa toteutetaan loukkaajan kustannuksella, kuten riidanalaisten tavaroiden ja soveltuvissa tapauksissa kyseisten tavaroiden luomisessa tai valmistuksessa pääasiassa käytettyjen materiaalien ja välineiden poistaminen myynnistä, niiden lopullinen poistaminen kaupallisesta jakelusta tai niiden hävittäminen. Näissä korjaavissa toimenpiteissä olisi otettava huomioon kolmansien osapuolten, erityisesti myös vilpittömässä mielessä toimivien kuluttajien ja yksityisten osapuolten edut.

-
- 25) Tapauksissa, joissa loukkaus on tehty ilman tahallisuutta tai tuottamusta ja joissa tämän direktiivin mukaiset korjaavat toimenpiteet ja kieltotuomiot olisivat suhteettomia, jäsenvaltioilla olisi oltava mahdollisuus säätää vaihtoehtoisesta toimenpiteestä, jossa vahingon kärsineelle osapuolelle voidaan tarvittaessa maksaa korvaus rahassa. Väärennetyjen tavaroiden kaupallisen hyödyntämisen ja palvelujen tarjoamisen olisi kuitenkin oltava kiellettyä, jos kyseiset toimet rikkovat muuta kuin teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa lainsäädäntöä tai saattavat haitata kuluttajia.
- 26) Loukkauksesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseksi olisi tapauksissa, joissa loukkaaja tiesi tai hänellä oli riittävät perusteet tietää, että hän oli ryhtynyt loukkaavaan tekoon, oikeudenhaltijalle myönnettävien vahingonkorvausten määrässä otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat näkökohdat, kuten oikeudenhaltijan tulonmenetykset ja loukkaajan saama perusteeton etu sekä tarvittaessa oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutunut aineeton vahinko. Vaihtoehtoisesti, jos esimerkiksi tosiasiallisen vahingon suuruutta on vaikea määritellä, vahingonkorvauksen määrä voisi perustua esimerkiksi niiden rojaltien tai vastaavien maksujen määrään, jotka loukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos hän olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- tai tekijänoikeutta. Tarkoituksena ei ole säätää rankaisevista korvauksista, vaan vahingonkorvauksesta, joka perustuu objektiivisiin perusteisiin ja jossa otetaan huomioon oikeudenhaltijalle koituneet muun ohessa tutkimuksista ja tunnistamisesta aiheutuneet kulut.

-
- 27) Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaustapauksissa annettujen ratkaisujen julkistaminen on hyödyllinen lisäkeino, jolla ehkäistään vastaisia loukkauksia ja lisätään laajan yleisön tietoisuutta asiasta.
- 28) Tämän direktiivin mukaisten yksityisoikeudellisten ja hallinnollisten toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen lisäksi myös rikosoikeudelliset seuraamukset ovat soveltuvisissa tapauksissa eräs keino varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano.
- 29) Toimialan olisi osallistuttava aktiivisesti laittoman kopioinnin ja väärentämisen torjumiseen. Käytännesääntöjen laatiminen niiden piirien keskuudessa, joita asia suoraan koskee, on lainsäädäntöpuutteita täydentävä keino. Jäsenvaltioiden olisi komission kanssa yhteistyössä yleisesti rohkaistava käytännesääntöjen laatimista. Optisten levyjen valmistusprosessin valvonta, erityisesti yhteisön alueella valmistetuille optisille levyille merkittävien tunnistekoodien avulla, auttaa vähentämään teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksia tällä alalla, joka kärsii laajamittaisesta laittomasta kopioinnista. Tällaisia teknisiä suojatoimenpiteitä ei kuitenkaan saisi käyttää väärin markkinoiden suojaamiseksi ja rinnakkaistuonnin rajoittamiseksi.
- 30) Tämän direktiivin yhdenmukaisen soveltamisen helpottamiseksi olisi huolehdittava yhteistyön ja tietojenvaihdon järjestämisestä sekä jäsenvaltioiden että jäsenvaltioiden ja komission välillä erityisesti luomalla jäsenvaltioiden nimeämien yhdyshenkilöiden verkko ja laatimalla säännöllisin väliajoin kertomuksia tämän direktiivin soveltamisen ja eri kansallisten elinten toteuttamien toimien tehokkuuden arvioimiseksi.

- 31) Koska tämän direktiivin tavoitteet voidaan edellä esitetyistä syistä saavuttaa parhaiten yhteisön tasolla, yhteisö voi toteuttaa toimenpiteitä perustamissopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
- 32) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja otetaan huomioon erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustetut periaatteet. Tällä direktiivillä on tarkoitus erityisesti varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien kunnioittaminen edellä mainitun perusoikeuskirjan 17 artiklan 2 kohdan mukaisesti,

OVAT ANTANEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

I LUKU

Kohde ja soveltamisala

1 artikla

Kohde

Tämä direktiivi koskee teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavia toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja. Tässä direktiivissä käsite teollis- ja tekijänoikeudet käsittää myös teollisoikeudet.

2 artikla

Soveltamisala

1. Tässä direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovelletaan 3 artiklan mukaisesti kaikkiin yhteisön lainsäädännössä ja/tai kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin, sanotun kuitenkin rajoittamatta yhteisön tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädettyjen tai säädettävien keinojen käyttämistä, sikäli kuin mainitut keinot ovat edullisempia oikeudenhaltijoille.
2. Tämä direktiivi ei rajoita oikeuksien noudattamista ja poikkeuksia koskevien, tekijänoikeutta ja tekijänoikeuden lähioikeuksia koskevassa yhteisön lainsäädännössä ja erityisesti direktiivissä 91/250/ETY ja ennen muuta sen 7 artiklassa tai direktiivissä 2001/29/EY ja ennen muuta sen 2–6 sekä 8 artiklassa säädettyjen erityissäännösten noudattamista.

3. Tämä direktiivi ei vaikuta:

- a) teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa aineellista oikeutta sääteleviin yhteisön säädöksiin, joita ovat yleisesti direktiivi 95/46/EY, direktiivi 1999/93/EY ja direktiivi 2000/31/EY, eikä erityisesti direktiivin 2000/31/EY 12–15 artiklaan,
- b) jäsenvaltioiden kansainvälisiin velvoitteisiin eikä erityisesti teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehtyyn sopimukseen, jäljempänä 'TRIPS-sopimus', mukaan lukien ne velvoitteet, jotka liittyvät rikosoikeudellisiin menettelyihin ja seuraamuksiin,
- c) rikosoikeudellisiin menettelyihin tai seuraamuksiin liittyviin jäsenvaltioiden kansallisiin säädöksiin, jotka koskevat teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamista.

II LUKU

Toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot

1 jakso

Yleiset säännökset

3 artikla

Yleinen velvoite

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot tässä direktiivissä tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.
2. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on myös oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.

4 artikla

Henkilöt, joilla on oikeus pyytää toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista

Jäsenvaltioiden on myönnettävä oikeus pyytää tässä luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista:

- a) sovellettavan lainsäädännön mukaisesti teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoille;
- b) kaikille muille henkilöille, joilla on oikeus käyttää näitä oikeuksia, erityisesti käyttöluvan haltijoille, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;
- c) teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;
- d) alan edunvalvonnasta vastaaville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti.

5 artikla

Olettama tekijänoikeudesta

Tässä direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovellettaessa,

- a) jotta kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijää voidaan pitää, jollei toisin osoiteta, tekijänä ja sen johdosta oikeutettuna ajamaan kannetta tekijänoikeutensa loukkaamisesta, riittää, että hänen nimensä on tavanmukaisella tavalla ilmoitettu teoksessa;
- b) edellä a kohdassa olevaa säännöstä sovelletaan soveltuvin osin lähioikeuksien haltijoihin heidän suojatun aineistonsa osalta.

2 jakso

Todistusaineisto

6 artikla

Todistusaineisto

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, jos toinen osapuoli on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa ja riittävää todistusaineistoa väitteidensä tueksi ja on yksilöinyt sellaista väitteitään tukevaa todistusaineistoa, joka on vastapuolen hallussa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat määrätä, että vastapuolen on esitettävä kyseinen todistusaineisto edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan. Tämän kohdan soveltamiseksi jäsenvaltiot voivat säätää, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset katsovat kohtuullisen otoksen merkittävästä määrästä teoksen kappaleita tai muuta suojattua kohdetta riittäväksi todistusaineistoksi.
2. Jos loukkaus on toteutettu kaupallisessa laajuudessa, jäsenvaltioiden on samoin edellytyksin toteutettava myös tarpeelliset toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat toisen osapuolen pyynnöstä antaa tarvittaessa määräyksen esittää pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja, jotka ovat vastapuolen hallussa, edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

7 artikla

Toimenpiteet todisteiden suojaamiseksi

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat jo ennen pääasiaa koskevan kanteen nostamista sen osapuolen hakemuksesta, joka on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitteitään teollis- tai tekijänoikeutensa loukkaamisesta tai tällaisen loukkaamisen uhasta, määrätä nopeita ja tehokkaita väliaikaisia toimia väitettyyn loukkaamiseen liittyvän asiaankuuluvan todistusaineiston suojaamiseksi edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suojaa taataan. Nämä toimet voivat sisältää riidanalaisten tavaroiden yksityiskohtaisen kuvaamisen ja mahdollisen näytteiden oton, tai riidanalaisten tavaroiden ja soveltuvisissa tapauksissa näiden tavaroiden valmistuksessa ja/tai jakelussa käytettyjen materiaalien ja välineiden sekä tavaroihin liittyvien asiakirjojen haltuunottamisen. Nämä toimenpiteet toteutetaan tarvittaessa toista osapuolta kuulematta, erityisesti jos mahdollisesta viiveestä voi koitua korvaamatonta haittaa oikeudenhaltijalle tai jos todistusaineiston hävittämisen vaara on ilmeinen.

Jos todistusaineiston suojaamistoimenpiteet on otettu käyttöön toista osapuolta kuulematta, osapuolille, joita asia koskee, on ilmoitettava asiasta viipymättä ja viimeistään toimenpiteiden täytäntöönpanon jälkeen. Asian uudelleen käsittely, johon kuuluu oikeus tulla kuulluksi, on järjestettävä niiden osapuolten vaatimuksesta, joita asia koskee, jotta kohtuullisessa ajassa toimenpiteestä ilmoittamisen jälkeen voidaan ratkaista, onko toimenpidettä muutettava taikka onko se kumottava tai pidettävä voimassa.

-
2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että todistusaineiston suojaamistoimenpiteiden edellytykseksi voidaan määrätä, että niiden hakija antaa riittävän vakuuden tai vastaavan takuun, jonka tarkoituksena on varmistaa vastaajan kärsimän vahingon korvaaminen 4 kohdan mukaisesti.
 3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että todistusaineiston suojaamistoimenpiteet kumotaan tai että ne muutoin lakkaavat olemasta voimassa vastaajan pyynnöstä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta mahdollisesti vaadittavia vahingonkorvauksia, jollei hakija pane pääasiaa koskevaa menettelyä vireille kohtuullisessa määräajassa, jonka toimenpiteistä päättävä oikeusviranomainen asettaa asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön niin salliessa tai, tällaisen määräajan puuttuessa, enintään 20 työpäivän tai 31 vuorokauden kuluessa, riippuen siitä kumpi on pitempi.
 4. Jos todistusaineiston suojaamistoimenpiteet on kumottu tai jos ne raukeavat kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai jos myöhemmin todetaan, ettei teollis- tai tekijänoikeutta ole loukattu tai loukkaamisen uhkaa ei ole ollut, oikeusviranomaisilla on oltava oikeus vastaajan pyynnöstä määrätä toimenpiteiden hakija suorittamaan vastaajalle asianmukainen korvaus näiden toimenpiteiden aiheuttamista vahingoista.
 5. Jäsenvaltiot voivat toteuttaa toimenpiteitä todistajien henkilöllisyyden suojaamiseksi.

3 jakso

Tiedonsaantioikeus

8 artikla

Tiedonsaantioikeus

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkausta koskevan oikeudenkäynnin yhteydessä kantajan perustellusta ja oikeasuhteisesta pyynnöstä määrätä, että sellaisten tavaroiden ja palvelujen alkuperästä ja jakeluverkosta, jotka loukkaavat teollis- tai tekijänoikeutta, annetaan tietoja. Tiedonantovelvollinen on teollis- tai tekijänoikeuksia loukannut ja/tai kuka tahansa muu henkilö:
- a) jonka on todettu pitävän hallussaan riidanalaisia tavaroita kaupallisessa laajuudessa,
 - b) joka on tavattu käyttämästä riidanalaisia palveluja kaupallisessa laajuudessa,

c) jonka on todettu tarjoavan loukkaavassa toiminnassa käytettäviä palveluja kaupallisessa laajuudessa, tai

d) jonka a, b tai c alakohdassa tarkoitettu henkilö on osoittanut osallistuneen kyseisten tavaroiden tuottamiseen, valmistukseen tai jakeluun tai näiden palvelujen tarjoamiseen.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin sisältyvät tapauksen mukaan:

a) tuotteen tai palvelujen tuottajien, valmistajien, jakelijoiden, toimittajien ja muiden aikaisempien haltijoiden sekä aiottujen tukku- ja vähittäiskauppiaiden nimet ja osoitteet;

b) tiedot tuotettujen, valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden taikka palveluiden määrästä sekä kyseisistä tavaroista tai palveluista saaduista hinnoista.

3. Edellä 1 ja 2 kohdan säännökset eivät rajoita muita laissa annettuja säännöksiä, jotka
- a) antavat oikeuden haltijalle oikeuden saaja laajempia tietoja;
 - b) koskevat tämän artiklan nojalla ilmoitettujen tietojen käyttöä rikos- tai siviilioikeudellisessa menettelyssä;
 - c) koskevat vastuuta tiedonsaantioikeuden väärinkäytöstä;
 - d) antavat mahdollisuuden kieltäytyä sellaisten tietojen antamisesta, jotka pakottaisivat 1 kohdassa tarkoitetun henkilön myöntämään oman tai lähisukulaisensa osallistumisen teollis- tai tekijänoikeuden loukkaukseen, tai
 - e) koskevat tietolähteiden luottamuksellisuuden suojaa tai henkilötietojen käsittelyä.

4 jakso

Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet

9 artikla

Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä:
 - a) määrätä väitetyille oikeudenloukkaajalle osoitetun väliaikaisen kiellon, jonka tarkoituksena on estää teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset tai kieltää väliaikaisesti tai, jos kansallinen lainsäädäntö sen mahdollistaa, tarvittaessa uhkasakon uhalla kyseisen oikeuden väitettyjen loukkausten jatkaminen tai asettaa jatkamisen ehdoksi oikeudenhaltijalle kuuluvan korvauksen takaamiseen tarkoitettujen vakuuksien asettaminen; väliaikainen kiello voidaan määrätä samoin edellytyksin välittäjälle, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää loukatakseen teollis- tai tekijänoikeutta; direktiivissä 2001/29/EY säädetään kiellon määräämisestä välittäjälle, joiden palveluja kolmannet osapuolet käyttävät tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien loukkaamiseksi;

-
- b) määrätä takavarikoitaviksi tai luovutettaviksi sellaiset tavarat, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, jotta voidaan estää niiden saattaminen jakelukanavien piiriin tai levittäminen jakelukanavia pitkin.
2. Kaupallisessa laajuudessa tehtyjen loukkausten osalta jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos vahingon kärsinyt osapuoli osoittaa olosuhteet, jotka saattavat uhata vahingonkorvauksen maksamista, että oikeusviranomaiset voivat määrätä väitetyn loukkaajan irtainta ja kiinteää omaisuutta asetettavaksi hukkaamiskieltoon sekä myös tämän pankkitilit ja muut varat jäädytettäväksi. Tässä tarkoituksessa toimivaltaiset viranomaiset voivat määrätä esitettäväksi pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja tai asianmukaisen pääsyn asiaankuuluviin tietoihin.
3. Oikeusviranomaisilla on 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden osalta oikeus vaatia hakijaa toimittamaan kaikki kohtuullisesti saatavissa olevat todisteet, jotta ne voivat riittävän varmasti vakuuttua siitä, että hakija on oikeudenhaltija ja että hänen oikeuttaan on loukattu tai että tällaisen loukkauksen uhka on välitön.

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut turvaamistoimenpiteet voidaan tarvittaessa ottaa käyttöön toista osapuolta kuulematta, erityisesti jos viivästyminen saattaisi aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa oikeudenhaltijalle. Tässä tapauksessa osapuolille on ilmoitettava asiasta viipymättä viimeistään toimenpiteiden täytäntöönpanon jälkeen.

Asian uudelleen käsittely, johon liittyy oikeus tulla kuulluksi, on järjestettävä vastaajan vaatimuksesta, jotta kohtuullisessa ajassa toimenpiteestä ilmoittamisen jälkeen voidaan ratkaista, onko toimenpidettä muutettava taikka onko se kumottava tai pidettävä voimassa.

5. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut väliaikaiset toimenpiteet kumotaan tai muutoin lakkaavat olemasta voimassa vastaajan vaatimuksesta, jos hakija ei pane pääasiaa koskevaa menettelyä vireille kohtuullisessa määräajassa, jonka toimenpiteistä päättävä oikeusviranomainen asettaa asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön niin salliessa tai, tällaisen määräajan puuttuessa, enintään 20 työpäivän tai 31 vuorokauden kuluessa, riippuen siitä kumpi on pitempi.

6. Toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat asettaa 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen väliaikaisten toimenpiteiden ehdoksi, että hakija asettaa riittävän vakuuden tai vastaavan takuun, jonka tarkoituksena on varmistaa vastaajan kärsimän vahingon korvaaminen 7 kohdan mukaisesti.

7. Jos turvaamistoimenpiteet kumotaan tai jos ne raukeavat kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai jos myöhemmin todetaan, ettei teollis- tai tekijänoikeutta ole loukattu tai loukkaamisen uhkaa ole ollut, oikeusviranomaisilla on oltava oikeus vastaajan pyynnöstä määrätä toimenpiteiden hakija suorittamaan vastaajalle asianmukainen korvaus näiden toimenpiteiden aiheuttamista vahingoista.

5 jakso

Pääasiaa koskevasta tuomiosta johtuvat toimenpiteet

10 artikla

Korjaavat toimenpiteet

1. Jäsenvaltioiden on oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvia vahingonkorvauksia rajoittamatta ja ilman minkäänlaista korvausta varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat kantajan pyynnöstä antaa määräyksen asianmukaisten toimenpiteiden toteuttamisesta sellaisten tavaroiden osalta, joiden ne ovat todenneet loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, ja soveltuvissa tapauksissa kyseisten tavaroiden luomisessa tai valmistuksessa pääasiassa käytettyjen materiaalien ja välineiden osalta. Näihin toimenpiteisiin sisältyvät:

- a) jakelukanavasta takaisinvetäminen,
- b) lopullinen poistaminen markkinointikanavasta, tai
- c) hävittäminen.

2. Oikeusviranomaisten on määrättävä, että nämä toimenpiteet toteutetaan oikeudenloukkaajan kustannuksella, jollei tämän esteeksi vedota erityisiin syihin.
3. Korjaavia toimenpiteitä koskevaa pyyntöä harkittaessa on otettava huomioon sekä loukkauksen vakavuus ja määrättyjen oikeussuojakeinojen välinen suhde että kolmansien osapuolien edut.

11 artikla

Kieltotuomiot

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kun teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen toteava oikeuden päätös on tehty, toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat antaa loukkaajaa vastaan kieltotuomion, jonka tarkoituksena on kieltää loukkauksen jatkaminen. Jos kansallinen lainsäädäntö sen sallii, kieltotuomion noudattamatta jättämisestä voidaan tarvittaessa määrätä uhkasakko tuomion noudattamisen varmistamiseksi. Jäsenvaltioiden on myös varmistettava, että oikeudenhaltijoilla on mahdollisuus hakea kieltotuomiota sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluja kolmannet osapuolet käyttävät teollis- tai tekijänoikeuden loukkaamiseksi, sanotun kuitenkin rajoittamatta direktiivin 2001/29/EY 8 artiklan 3 kohdan soveltamista.

12 artikla

Vaihtoehtoiset toimenpiteet

Jäsenvaltiot voivat säätää, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat soveltuvissa tapauksissa määrätä sen henkilön pyynnöstä, johon tässä jaksossa säädetyt toimenpiteet voivat kohdistua, että vahingon kärsineelle osapuolelle maksetaan edellä tässä jaksossa mainittujen toimenpiteiden soveltamisen sijasta rahallinen hyvitys, jos kyseinen henkilö on toiminut ilman tuottamusta tai laiminlyöntiä, jos kyseisten toimenpiteiden täytäntöönpano aiheuttaisi tälle henkilölle suhteetonta vahinkoa ja jos vahingon kärsineelle osapuolelle maksettavaa rahallista hyvitystä voidaan kohtuudella pitää tyydyttävänä.

6 jakso

Vahingonkorvaukset ja oikeudenkäyntikulut

13 artikla

Vahingonkorvaukset

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset määräävät vahingon kärsineen osapuolen hakemuksesta loukkaajan, joka tiesi tai jolla oli riittävät perusteet tietää ryhtyneensä loukkaavaan tekoon, maksamaan oikeudenhaltijalle vahingonkorvauksen, joka vastaa tälle loukkauksen johdosta koitunutta toisiasiallista vahinkoa.

Määrittäessään vahingonkorvauksen oikeusviranomaisten on:

- a) otettava huomioon kaikki asianmukaiset näkökohdat, kuten vahingon kärsineelle osapuolelle aiheutuneet kielteiset taloudelliset seuraukset, saamatta jäänyt voitto mukaan lukien, loukkaajaan saama perusteeton etu ja soveltuvissa tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutunut aineeton vahinko; tai
- b) vaihtoehtona a kohdan säännökselle oikeusviranomaiset voivat soveltuvissa tapauksissa määrittää vahingot kiinteänä määränä esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- ja tekijänoikeutta.

2. Jos oikeudenloukkaaja ei ole tietoisesti ryhtynyt loukkaavaan tekoon tai ryhtyi loukkaavaan tekoon ilman, että hänellä oli riittävät perusteet tietää ryhtyvänsä siihen, jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä voitot perittäviksi takaisin tai maksettavaksi vahingonkorvauksen, joka voi olla ennalta määrätty.

14 artikla

Oikeudenkäyntikulut

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta .

7 jakso

Julkistamistoimenpiteet

15 artikla

Tuomioistuinten päätösten julkistaminen

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen johdosta nostetun kanteen yhteydessä kantajan pyynnöstä ja loukkaajan kustannuksella määrätä toteutettaviksi soveltuvia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämiseksi, mukaan lukien päätöksen julkistaminen ja sen julkaiseminen kokonaan tai osittain. Jäsenvaltiot voivat erityisolosuhteiden perusteella säätää muita tarkoituksenmukaisia julkistamistoimenpiteitä, näkyvät ilmoitukset mukaan lukien.

III LUKU

Jäsenvaltioiden määräämät seuraamukset

16 artikla

Jäsenvaltioiden määräämät seuraamukset

Jäsenvaltiot voivat soveltaa muita asianmukaisia seuraamuksia tapauksissa, joissa teollis- ja tekijänoikeuksia on loukattu, sanotun kuitenkin rajoittamatta tässä direktiivissä säädettyjen siviilioikeudellisten ja hallinnollisten toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista.

IV LUKU

Käytännესäännöt ja hallinnollinen yhteistyö

17 artikla

Käytännесäännöt

Jäsenvaltioiden on rohkaistava

- a) ammattialan tai ammatillisia järjestöjä tai -liittoja laatimaan teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtääviä käytännесääntöjä yhteisön tasolla, erityisesti suosittelemalla, että optisiin levyihin merkitään niiden valmistuspaikan tunnistamisen mahdollistava koodi;
- b) kansallisten tai yhteisön käytännесääntöluonnosten ja näiden käytännесääntöjen soveltamista koskevien mahdollisten arviointien toimittamista komissiolle.

18 artikla

Arviointi

1. Kunkin jäsenvaltion on kolme vuotta 20 artiklan 1 kohdassa säädetyn päivän jälkeen toimitettava komissiolle kertomus tämän direktiivin täytäntöönpanosta.

Komissio laatii näiden kertomusten perusteella kertomuksen tämän direktiivin soveltamisesta, johon sisältyy arvio toteutettujen toimenpiteiden tehokkuudesta sekä arviointi direktiivin vaikutuksesta innovaatiotoimintaan ja tietoyhteiskunnan kehittymiseen. Kertomus toimitetaan Euroopan parlamentille, neuvostolle sekä Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle. Siihen liitetään tarvittaessa ja yhteisön oikeusjärjestyksen kehitys huomioon ottaen ehdotuksia tämän direktiivin muuttamiseksi.

2. Jäsenvaltioiden on annettava komissiolle sen mahdollisesti tarvitsemaa apua 1 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitetun kertomuksen laatimisessa.

19 artikla

Tietojen vaihto ja yhdyshenkilöt

Yhteistyön edistämiseksi jäsenvaltioiden sekä jäsenvaltioiden ja komission välillä, mukaan lukien tietojen vaihto, kunkin jäsenvaltion on nimettävä yksi tai useampi kansallinen yhteyshenkilö käsittelemään kysymyksiä, jotka liittyvät tässä direktiivissä säädettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanoon. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava kyseisten kansallisten yhteyshenkilöjen yhteystiedot muille jäsenvaltioille ja komissiolle.

V LUKU

Loppusäännökset

20 artikla

Täytäntöönpano

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään ... päivänä ...kuuta ...*. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on määrättävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

* 24 kuukautta tämän direktiivin antamispäivästä.

21 artikla

Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

22 artikla

Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Strasbourgissa 29.4.2004.

Euroopan parlamentin puolesta

Puhemies

P. COX

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

M. McDOWELL